

TAVŞAN YETİŞTİRMEDE YAVRU ÜRETİMİ

Dr. Çetin KOÇAK

E.Ü. Ziraat Fakültesi

Günümüzde genellikle yağsız etlere karşı bir istek eğilimi göze çarpmaktadır. Bu durum Avrupa ülkelerinin çoğunda, tavşancılığın öneminin gittikçe artmasına ve gelişmesine yol açmıştır. Ülkemizde de 1970-1975 yılları arasında tavşan yetiştiriciliği çok yoğun bir gelişme dönemine girmiş; eksik bilgilerle ve sağlam bir incelemeye dayanmadan tavşan yetiştirmeye başlayanların sayısı kısa zamanda yükselmiştir. Tavşancılığın kârlı bir iş türü olduğunu duyan ve buna akli yatan hemen herkes ellerindeki küçük olanaklarla bu işe girişmişler ve büyük umutlarla işlerini bir zaman sürdürmüşlerdir. Ancak bu girişimcilerden çoğu işin içine girdikçe tavşan yetiştirmenin kolay bir iş olmadığını, teknik bilgi ve deneyim gerektirdiğini anlamışlar ve işi bırakmak zorunda kalmışlardır. Bazıları ise güç koşullar altında işlerini sürdürmeye çalışmaktadır. Açıkçası ülkemizde tavşan yetiştiriciliğinin bir bocalama dönemi geçirdiği bir gerçektir.

İşte bu yazıda ülkemizdeki tavşan yetiştiricilerinin çoğunun uğradıkları başarısızlığın en önemli nedenlerinden biri sayılan «yavru üretimi» üzerinde durulacaktır.

Tavşancılıkta pazarlama yaşına (8 - 10 hafta) kadar yılda anaç başına yetiştirilen yavru sayısı kârlılığı etkileyen önemli bir etmendir. Bu konuda başarıya ulaşmak için çiftleştirme, doğum ve yavru büyütmede göz önüne alınacak noktaları iyi bilmek ve yakından izlemek gerekir.

Çiftleştirme:

Tavşanlar arasında gelişme bakımından bir farklılık bulunduğundan erkek ve dişilerin ilk olarak damızlıkta kullanılmalarında canlı ağırlık yaştan daha önemli bir ölçüdür. Bu nedenle damızlık dişiler ilk olarak 5 aylık olunca veya en iyisi 3,5

kg. canlı ağırlığa eriştiklerinde çiftleştirilirlerse iyi sonuç alınır. Damızlık erkekleri ise biraz daha geç, yani 6-7 aylıkken çiftleştirmede kullanmak yararlı olur.

Çiftleştirme için ya daire biçiminde özel kafesler kullanılır veya dişi tavşan erkeğin kafesine götürülür. Tavşanlarda ovulasyon (yumurtanın oluşumu) için erkek tavşanın aşım hareketi yeterli olduğundan bir aşım da döl tutma olasılığı yüksektir. Ancak çiftleşmenin tam ve normal olarak gerçekleşmesi gerekir. Bazı yetiştiriciler dişiyi erkeğin yanında 1 gün bırakmaktadırlar. Bu yolla döl tutması güvence altına alınabilirse de, erkeğin yıpranması ve kısa zamanda elden çıkması bakımından sakıncalıdır. En iyisi çiftleşmenin bakımının kontrolü altında yapılmasıdır. Çiftleşmenin tam olup olmadığını anlamak için dişinin gerisini hafifçe yukarı kaldırdığını ve erkeğin yana devrildiğini görmek yeterlidir. Dişi kafes içinde durmadan kaçıyor veya bir köşede yere yapışmış gibi yatıyorsa çiftleştirmede direnmeye gerek yoktur. Böyle dişileri aynı gün başka bir erkekle denemek, gene olumlu sonuç alınmıyorsa ertesi güne bırakmak yerinde olur.

Doğum ve çiftleştirme arasında geçen süre, yılda doğum sayısını artırma bakımından önemlidir. Bir dişi, yıl içinde ne kadar çok doğum yaparsa, dişi başına üretilen yavru sayısı da artar. Bu nedenle dişiyi doğumdan sonra kısa zamanda yeniden çiftleştirmek gerekir. Yapılan çalışmalar ve gözlemlerimize göre doğumun ertesi günü yeniden çiftleştirme iyi sonuç vermektedir. Gebelik süresi 31-32 gün olduğuna göre bir dişinin bir yıl içinde 10 doğum yapması mümkündür. Ancak bu uygulama barınak koşullarının iyileştirilmesini gerektirir. Özellikle barınak sıcaklığının yıl boyunca 15-20°C dolaylarında tutulması zorunludur. Eğer bu sağlanamıyorsa yani barınakta ısıtma düzeni yoksa, en uygun yetiştirme dönemi havaların ısınmaya başladığı ilkbahar aylarıdır. Fakat bu durumda her dişi yılda ancak 4 doğum yapabilir ki bu da yavru üretiminin birinciye kıyasla oldukça azalması demektir.

Doğum ve çiftleştirme arasında geçen süre uzadıkça her anaçtan bir yılda elde edilen yavru sayısı azalır. Barınak koşulları elverişliyse bu sürenin en çok 2 hafta olması salık verilir. Bu durumda her dişinin bir yılda 7-8 doğum yapması mümkün olabilir.

İki doğum arasında geçen sürenin kısa olması dişilerin döl tutma olasılığını da artırmaktadır. Çünkü dişi, gebelik ve emzirme gibi iki ağır yük taşıdığından bu durumda yağlanma daha az görülür. Düzensiz çiftleştirme ve aşırı besleme dişilerin yağlanmalarına yol açar. Yağlanma ise döl tutma olasılığının azalmasına, döl tutanlarda doğum güçlüklerinin ve bunun sonucunda ölü doğum oranının artmasına neden olur.

Doğum:

Normal bir çiftleştirmeye döl tutmuş olan dişiler ortalama 31-32 günlük bir gebelikten sonra doğururlar. Yavrular doğduklarında tüysüz ve gözleri kapalıdır. Birkaç gün içinde tüylenme görülebilir, Gözlerin açılması ise 9-10 gün sürer.

Doğum öncesi yetiştiricinin dikkat etmesi gereken bir noktada dişinin yuva hazırlamasına yardımcı olmaktır. Doğuma 3-4 gün kala kafese doğum kutusu yerleştirilir. Normal bir dişi doğum kutusu içine göğsünden kopardığı tüylerle yuva yapar. Tavşan tüyü sıcaklığı en iyi koruyan yünlerdendir. Yavrular böyle bir ortamda gözleri kapalı olmasına karşın, içgüdüyle birbirlerine sokulup ısınmalarını sağlarlar. Ana tavşan normal olarak doğum kutusu içine günde bir kez emzirme için girer. Fakat korku veya ürkmeye yol açıldığında ana tavşan sık sık doğum kutusu içine girip çıkar. Bunun sonucunda yavruları çiğneyip ezerek ölmelerine neden olur. İşte bu nedenle tavşanlıklarda gürültülerden ve göze çarpar değişikliklerden kaçınmak gerekir. Tavşanlar alışkanlıklarına bağlı hayvanlardır. Değişik kişilerin değişik zamanlarda tavşanlığa girip çıkması, hatta bakıcının değişik renkte elbiseler giymesi tavşanlarda korku hali yaratabilir ki bu doğumun ilk haftasında gözlemlenen yüksek ölüm oranının başlıca nedenlerinden biridir.

Doğum sonrası yavrular hemen kontrol edilerek ölü ve sakatlar atılmalı, yavru sayısı (ölü ve canlı doğanlar) kafes kartlarına işlenmelidir. Doğumdan sonraki ilk üç gün içinde yapılması gereken bir başka iş yavruların dengelenmesidir. Bir batinada çok yavru (12-14) doğuran anaların bu yavruları en az ölümle büyütme olasılığı azdır. Bu nedenle az yavru (4-6) doğuran analara çok yavrulu analardan aktarma yapılarak dengeleme sağlanır. Fakat bu işin ilk günlerde yapılması ve doğum tarihlerinin birkaç günden daha farklı olmaması gereklidir.

Yavru büyüme:

Yavruların pazarlama yaşına kadar en az ölümlerle büyümesi kuşkusuz kârlılığı artırır. Bu süre içinde işletmecinin üzerinde titizlikle durması gereken üç dönem vardır. Her yetiştirici bu dönemlerin özelliklerini bilmek ve gerekli önlemleri almak zorunluğunda olmalıdır.

1. Doğum ve doğumdan kısa bir zaman sonraki dönem:

Bu dönemde yavruların doğum sırasında yaralanması, ana tarafından çiğnenip ezilmesi, hatta bazı anaların yavrularını yemesi, üşütme ve açlık gibi nedenlerle çok sayıda ölümler meydana gelir. Uygun barınak koşullarının sağlandığı yabancı ülkelerde bile bu dönem yetiştiriciler için önemli bir sorun olmaktadır. Bu dönemi mümkün olan en az zararla atlattırma için aşağıdaki önlemlere başvurulmalıdır:

— Damızlık dişilerin seçiminde titizlik gösterilmeli. (Yavrularını yiyen, iyi emzirmeyen, iyi yuva yapmayan ürkek dişilerin damızlığa ayrılması doğru değildir).

— Uygun barınak ve çevre koşullarının sağlanması. (Barınak içi sıcaklığının 15-20°C dolaylarında tutulması iyi havalandırma yapılması).

— Yeterli ve dengeli besleme (Çiftleştirmeden önce ve gebelik süresince yağlandırıcı yemlerden kaçınılması).

— Doğumdan sonra ve emzirme süresince susuz bırakılmaması

— Bakım ve besleme işlerinin hergün aynı saatlerde yapılması, düzensiz hareketlerden kaçınılması.

-- Her türlü gürültüden kaçınılması.

2. 4 veya 5 haftada başlayan dönem:

Bu dönemde en çok barsak hastalıkları ve sürgün belirtileri görülür. Bunun sonucunda gelişme önemli derecede geriler ve bazan ölümler meydana gelir. Engel olmak için aşağıdaki önlemlere başvurmak gerekir.

— Vitaminli ve antibiyotikli yemler verilmesi.

- Kafes tabanlarının tel ızgaralı yapılması,
- Doğum kutularında yataklık kullanılıyorsa sık sık değıştirilmesi.
- Sürgün belirtisi görülür görülmez hasta hayvanın ayrılması.

3. 6-16 hafalar arasındaki dönem:

Bu dönemde en çok göze çarpan hastalık koksidiyozdur. Bu yaştaki yavrular ergin tavşanlara kıyasla koksidiyoza karşı daha duyarlıdır. Hastalığın genel belirtileri iştah kaybı, çömelme, büzülme eğilimi, kuru ve kabarık tüyler ve zayıflama olarak belirtilebilir. Alınacak önlemler şunlardır:

- Hastalık belirtisi gösteren hayvanın hemen elden çıkarılması.
- Yavruların erken süttten kesilerek anadan ve birbirlerinden ayrılması.
- Hastalık görülen kafesin boşaltıldıktan sonra alevle veya etkili bir ilâçla dezenfekte edilmesi.

Sonuç olarak yeniden vurgulamak gerekir ki açıklanan noktalar üzerinde titizlikle durulur ve gereğı yapılırsa, yavru üretiminin beklenen düzeyde gerçekleşmesinin sağlanabileceğı ve dolaylı olarak işletmenin kârlılığının artırılabilceğı kanısındayım.

HAYVAN ISLAHI

Prof. Dr. Orhan DÜZGÜNEŞ

Çukurova Üniversitesi
Ziraat Fakültesi Yayınları : 98
Ders Kitabı : 3